

**JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE TÖRTÉNETI
ARCHONTOLÓGIÁJA 1876 – 1990**

**Magyar Nemzeti Levéltár
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár**

SZOLNOK, 2012

A kötet szerzői:

Szerkesztette: Fülöp Tamás

Szerkesztő munkatársa: Czégény Istvánné

- I. 1. A Jászkun Kerület közigazgatásának története – Szikszai Mihály
- I. 2. Külső-Szolnok megye közigazgatásának története – Cseh Géza
- II. 1. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatása 1876 és 1905 között – Fülöp Tamás
  - II. 2. Az 1905-1906. évi vármegyei ellenállás – Bojtos Gábor
  - II. 3. Közigazgatás a dualizmus utolsó másfél évtizedében – Bojtos Gábor
- II. 4. Jász-Nagykun-Szolnok megye közigazgatása a Tanácsköztársaság időszakában – Cseh Géza
  - II. 5. A Horthy-korszak közigazgatása – Bojtos Gábor
- II. 6. A megyei tisztviselők hierarchiája, feladat- és hatásköre 1876 és 1944 között – Bojtos Gábor
  - II. 7. A megyei közigazgatás területi változásai 1876 és 1944 között – Bojtos Gábor
- III. 1. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatása 1944-1950 – Csöngé Attila
- III. 2. Szolnok megye közigazgatás története a tanácsrendszer bevezetése után – Szikszai Mihály
  - III. 3. Az 1956-os forradalom közigazgatási szervei Szolnok megyében – Cseh Géza
- III. 4. Szolnok megye közigazgatás története a Kádár-rendszer időszakában – Szikszai Mihály

Közreműködtek:

Számítógépes munkálatok: Bartáné Rábaközi Judit

Előkészítés:

Dabis Linda Veronika, Mákos Judit, Pozsgai Erika

Tartalomjegyzék

Előszó	5
I. A megye közigazgatásának történelmi előzményei	11
I. 1. A Jászkun Kerület közigazgatásának története.....	11
I. 1. 1. A jászok	11
I. 1. 2. A kunok.....	12
I. 1. 3. A jászok és kunok autonóm szervezetei	13
I. 1. 4. A jászkunok jobbágysorba taszítása (1702-1745)	14
I. 1. 5. A jászkun redempció.....	15
I. 1. 6. A Jászkun Kerület a redempció után	16
I. 2. Külső-Szolnok megye közigazgatásának története.....	19
I. 2. 1. Az egységes Szolnok megye a királyi vármegyék korszakában (XI-XIII. század)..	19
I. 2. 2. Külső-Szolnok megye kialakulása.....	20
I. 2. 3. Külső-Szolnok vármegye közigazgatása a XIV. század elejétől 1569-ig.....	21
I. 2. 4. Külső-Szolnok vármegye tisztségviselői	22
I. 2. 5. Heves és Külső-Szolnok vármegye közigazgatásának sajátosságai a XVI-XVII. században	25
I. 2. 6. A kettős vármegye közigazgatása az újratelepedéstől a világosi fegyverletételig....	27
I. 2. 7. A Bach-korszak és a provizórium időszakának közigazgatási átszervezései	29
II. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatása 1876 – 1944 között	32
II. 1. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatása 1876 és 1905 között.....	32
II. 1. 1. A közigazgatási reformok hatása a területrendezés előtt. A törvényhatósági és községi törvény következményei a Jászkun Kerület igazgatására	32
II. 1. 2. Az 1876-os területrendezés és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye létrehozása	34
II. 1. 3. A megyeháza megépítése	40
II. 1. 4. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatása és tisztségviselői a XIX. század végén	44
II. 1. 5. Vármegyei közigazgatás a századfordulón.....	51
II. 2. Az 1905-1906. évi vármegyei ellenállás	54
II. 3. Közigazgatás a dualizmus utolsó másfél évtizedében.....	59
II. 3. 1. Vármegyei közigazgatás a Nagy Háború éveiben.....	61
II. 4. Jász-Nagykun-Szolnok megye közigazgatása a Tanácsköztársaság időszakában.....	63
II. 5. A Horthy-korszak közigazgatása	66
II. 5. 1. A „közigazgatás rendezéséről” szóló 1929. évi XXX. törvénycikk bevezetése	69
II. 6. A megyei tisztviselők hierarchiája, feladat- és hatásköre 1876 és 1944 között	72
Az alispán.....	74
A főjegyző	74
A másodfőjegyző.....	75
Az aljegyzők.....	75
A tiszti főügyész.....	75
Az árvaszék tisztviselői	76
A tiszti főorvos	77
A főállatorvos	77
A levéltárnok	77
A vármegye kültisztviselői.....	77
A „tiszteletbeli” tisztviselők.....	78
A tisztségviselők választása	78
II. 7. A megyei közigazgatás területi változásai 1876 és 1944 között	80
III. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatása a második világháború után	84
III. 1. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatása 1944-1950	84

III. 1. 1. Közigazgatási területszervezés 1945 után.....	99
III. 2. Szolnok megye közigazgatásának története a tanácsrendszer bevezetése után	101
III. 2. 1. A tanácsrendszer közigazgatási szervei	102
A tanácsülések.....	102
A tanácsi bizottságok	102
A végrehajtó bizottság.....	103
Szakigazgatási szervek.....	103
A tanácsi irányítás szintjei.....	104
A Szolnok Megyei Tanács	104
Járási tanácsok megalakulása	105
Városi tanácsok megalakulása.....	105
A községi tanácsok megalakulása	106
III. 3. Az 1956-os forradalom közigazgatási szervei Szolnok megyében	107
III. 3. 1. A Szolnok Megyei Forradalmi Munkástanács megalakulása	107
III. 3. 2. Forradalmi tanácsok vidéken	110
III. 3. 3. A Szolnok Megyei Forradalmi Munkás-, Paraszt- és Katonatanács tevékenysége (október 27–november 3.)	115
III. 4. Szolnok megye közigazgatás története a Kádár-rendszer időszakában	123
III. 4. 1. A harmadik tanácstörvény és végrehajtása Szolnok megyében.....	123
III. 4. 2. A tanácstörvény továbbfejlesztése az 1980-as években.....	123
A megyei igazgatás szintje	124
A városok igazgatása.....	126
Járási igazgatás	126
Községi igazgatás.....	128

Előszó

Közigazgatás, közszolgálat, társadalomszervezés, együttműködésen alapuló társadalomirányítás, közösségszervezés, önkormányzatiság, államigazgatás, a jó és gondoskodó állam tevékenységi köre és feladatai... Napjainkban is gyakran találkozhatunk ezekkel a kifejezésekkel, mind a politikum világa, mind az egyszerű állampolgárok részéről, vagy a média által közvetítve. Az állam- és politikatudomány, a vezetélmélet, a filozófia, a szociológia és a történettudomány régóta foglalkozik már az államszervezéssel, a közigazgatással, a hivatali renddel kapcsolatos kérdésekkel, és számos definíciója látott már napvilágot a kormányzati célok megvalósítása érdekében kifejtett vezetésnek, igazgatásnak.

Úgy tűnik, az állam feladatai sokat változtak az elmúlt évszázadok során, de mégis van valami, ami az állam és annak polgára közötti viszonyban állandónak tűnik. Egyén és hatalom, közösség és államszervezet, obstrukció és együttműködés, autonómia és autokrácia, önkormányzatiság és államigazgatás, decentralizáció és centralizáció dichotóm kapcsolata minden történelmi korszakban napirendre került, nyilván annak függvényében, hogy az aktuális hatalom mekkora erővel volt képes érvényt szerezni céljai megvalósításának, központosítási törekvéseinek. Furcsa viszony ez, hiszen maga az állam, egész apparátusával, a végrehajtó hatalom teljes súlyával fordul az egyén, vagy az egész államalakulatnál lényegesen kisebb csoport, egy konkrét közösség felé, ráadásul úgy, hogy ez a kapcsolat helyi szinten épp a közösség azonosságához kötődő intézményeken és gyakorta a közösség tagjain keresztül realizálódik.

Az állam polgárai a történelem során számos formában találkozhattak már az állam hatalmával, annak szerveivel, az igazgatás formáival, legyen az polgármesteri hivatal, járási elöljáróság, törvényhatóság, községi körjegyzőség, tanácsi hivatal, vagy okmányiroda, kormányablak, vagy éppen az e-közigazgatás. Az egyszerű állampolgár immár évezredek óta a hivatalokon és a hivatalnokokon keresztül kommunikál az államhatalommal, jöllehet a köz érdeke szerint, és a köz felhatalmazása alapján végzett igazgatás fejlődésének fő csapásiránya mégiscsak a demokratizálódás és a professzionalizálódás volt az utóbbi két évszázad során.

De hogy milyen szerepe lehet a közigazgatás-történetnek és segédtudományainak az államigazgatásról, a közszolgálatról, a hivatali pályáról szóló tudományos diskurzusban? Egyfelől a közigazgatás-történeti kutatások létjogosultságát minden diszciplína történeti megalapozottságának trivialisitása indokolja. Az állam szerveződése, az államhatalom felépítése, a politika és közélet működése mindig is kiemelt témája volt a klasszikus történetírásnak, gyakran abba a csapdába esve, hogy csak az államhatalom legfelső szintjének, a nagypolitika világának történéseit kívánták az utókor számára megörökíteni. Így aztán figyelmet alig, vagy egyáltalán nem fordítottak az államot mégiscsak alkotó közösségek, egyének múltjára, a társadalom mikro-jelenségeire, a személyes történetekre, életpályákra. Pedig ha nem veszünk tudomást az államot alkotó egyénről, családról, identitást közvetítő kisebb közösségről, akkor az államhatalom létjogosultsága is megkérdőjeleződik. Kit igazgat voltaképp az állam? – tehetjük fel a kérdést.

Másfelől, az aktuális hatalom mindig is szeretett tisztában lenni azzal, hogy milyen történelmi analógiákkal, korábbi példákkal tudja megerősíteni saját létjogosultságát, indokolni igazgatási módszereinek eszköztárát. Ezért is fordult minden történelmi korszakban a mindenkorai hatalom olyan igénnyel a történetírás felé, hogy írja meg, állítsa össze saját hatalomra kerülésének történetét, azaz önnön történelmi előzményeit. Mint tudjuk, minden korszaknak meg kell írnia saját interpretációjában a múltat, s van úgy, hogy ezt sikerül szaktudományos módszerekkel, objektivitásra törekedve elkészíteni, de van úgy, hogy a hatalom mondja tollba szóról szóra a számára kedvező verziót.

De van még egy szempont is, ami az államigazgatás szerveinek tisztviselői, hivatalnokai felől érkezik: minden korszak és minden regnáló szervezet szívesen látta hivatali

elődjének pontos névsorát, legyen az ok egy megemlékezés, egy évforduló, egy jubileumi jutalom, egy nyugdíjas búcsúztatás, vagy egy szomorú haláleset. Ezekből a jogos, praktikus igényekből fejlődött ki a történettudomány néhány viszonylag fiatal segédtudománya, mint az archontológia, vagy a prozopográfia, amelyek módszertanilag speciális kutatások, döntően levéltári alapú kutatások segítségével állítják össze tisztviselői adattáraikat, hivataltörténeti adatbázisaikat, amelyek a gyakorlati szempontokon túl elsősorban további kutatások alapjait jelentik. Ezek a tisztviselői listák, vezető személyiségek hivatali idejét, olykor főbb életrajzi adatait, hivatali előmenetelét, és nagyon-nagyon kitartó kutatómunkával, akár az illető tisztviselő hivataltörténeti szempontból fontos, vagy jellegzetes társadalmi kapcsolatait, mobilitását, családi összefonódásait is tartalmazó adatbázisok, sajátos kutatás-módszertani igényvel bírnak. E kutatások terén a 21. században a magyarországi levéltáraknak meghatározó szerep jutott és fog is jutni, hiszen e listák elsődleges forrásait, az államhatalom működésével kapcsolatos iratokat maguk a levéltárak őrzik.

A közigazgatás-történet, vagy archontológia, esetleg prozopográfia történetírói relevanciája az államélet és igazgatás több szintjén is érvényesül. Az előjárók, vezetők, hivatali tisztviselők (görögül: archónok) hivatalviselési idejét feltáró archontológia és az adott tisztséget betöltő személyek (prozópon) társadalmi, személyes kapcsolatait vizsgáló, illetve az adott tisztség – legyen az polgármester, szolgabíró, tanácselnök, vb titkár, vagy alispán – történelem során változó funkcióját, hatáskörét kutató prozopográfia a megszokott történetírói technikákhoz képest sajátos metodológiai igényt támaszt. Egyfelől, mert ugyan a jelenleg hivatalt betöltő személyekről, azok tevékenységéről, olykor még társadalmi, családi, üzleti kapcsolatrendszeréről is viszonylag széleskörű ismerettel rendelkezünk (látszólag) – ha máshonnan nem, de a modern média torz tükréből óhatatlanul –, mindez már alig, vagy egyáltalán nem igaz a 10, vagy 20 vagy 50 és 100 évvel ezelőtti tisztviselőinkre, akiknek működését olykor a többgenerációs távolság, vagy éppen a politikai döntésen múló tudatos felejtés homálya lengi be. Az esetleg még aktív, egykori történelmi szereplők pedig nyilván nem feltétlenül ugyanúgy emlékeznek az akkori vezetőkre, kollégákra, tisztviselőkre, eseményekre, miként azok az iratokból esetleg kirajzolódnak, vagy kirajzolódni látszanak. A szaktudományos szempontok és módszerek szerint összeállított tisztviselői adatbázisok nem pusztán a történelmi hűség, hanem a pontos közös emlékezés szempontjából is értékkel bírnak.

De ahogyan a közigazgatás-történet és tisztviselői adattár esetében is visszafelé haladunk az időben, egyre kevesebb és egyre töredékesebb forrás áll rendelkezésünkre a hivatalok működéséről, felépítéséről, a hivatalnokoknál a tisztség betöltésének mikéntjéről, a kinevezés gyakorlatáról. Addig még könnyű helyzetben van a kutató, a levéltáros, amíg közgyűlési jegyzőkönyvek számolnak be a tisztújításokról, vagy nekrológok, gyászjelentések segítik a munkáját, de miként járjon el például az 1919-es, vagy 1956-os eseményekkel kapcsolatban, ahol hetente, naponta, olykor óráról órára változtak az események és a tisztségek, és zajlott tömegesen az elitek cserélődése, esetleg a dokumentumok megsemmisülése? Vagy hogyan lehet az 1944-45-ös időszak háborús viszonyai között, döntően elpusztult, hiányzó források esetén rekonstruálni, hogy ki, hol és mettől meddig volt alispán, szolgabíró, vagy ideiglenes polgármester?

Az archontológia, mint történeti segédtudomány, egyik jelentésében tehát olyan történeti segédeszköz, amelyben valamilyen logikai rendbe szedve megtalálhatók egy-egy ország, államszervezet vezető emberei, működésük dátumaival, a lehető legteljesebb formában. Eleinte persze ez a jegyzék elsősorban azokat a személyeket jelentette, akik a legfontosabb közjogi méltóságokat töltötték be, de ma már tágabb értelemben mindazok bekerülnek ebbe a listába, akik az állami, vagy megyei, vagy városi, községi közéletben bármiféle, fontosnak minősíthető funkciót viseltek. Jelen esetünkben ez a megye kronológiai és történeti keretei által meghatározott kör.

Elitekről a társadalom, a gazdaság, a politika, a közélet, a média számos aspektusából beszélhetünk, az elitek jönnek és mennek, olykor keletkeznek, lecserélik, vagy létrehozzák őket, de az biztosnak tűnik, hogy a közigazgatás vezető tisztviselői, létszámuktól függetlenül, minden történelmi korszakban a társadalom elitjéhez, felső rétegéhez tartoztak, vagy iskolázottságuk, vagy pozíciójuk, esetleg befolyásuk, társadalmi presztízsük alapján. Így a történelmi archontológia nem pusztán a hivattörténet szempontjából, hanem a társadalomtörténet, a társadalmi mobilitás, a politikai elit kutatása szempontjából is nagy jelentőséggel bír.

Mindezek tükrében 2011 tavaszán a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár munkaközössége egy jelentős szakmai kihívásnak számító vállalkozásba kezdett. Követve más megyei levéltárak példáját, és felhasználva az időközben felhalmozódott szakmai, módszertani tapasztalatokat, megkezdtük a megye tisztviselői adattárának összeállításához szükséges alapkutatásokat. Az elmúlt bő évtized során több levéltár is megjelentette megyei archontológiai és prozopográfiai adatbázisát, nyilván a területi és történelmi hagyományok sokszínűségét, a forrásadottságokat és a kutatások személyi feltételeit is figyelembe véve. A megyei tisztviselői adattárak összeállítása, a legfontosabb vármegyei, törvényhatósági, városi, járási, tanácsi, stb. tisztségviselők hivatali idejének adatbázisba rendezése a primer források jellegéből, a kutatás-módszertani sajátosságokból és az intézményi adottságokból eredően elsősorban levéltárszakmai feladat, s ezek behatárolt időn belüli eredményes publikációja voltaképp egy egész levéltáros munkaközösség számára jelentenek kutatási feladatot.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár tudományos munkatársai az elmúlt évek, évtizedek során jelentős tapasztalatokat szereztek egy ilyen adatbázis összeállításához és számos – közigazgatás- és településtörténelmi, biográfiai – részterületét feldolgozták már az elmúlt másfél évszázad megyei közigazgatás-történetének. Több vezető megyei tisztviselő életrajzán és a vármegyei közigazgatás szimbólumának számító megyeháza-épület építéstörténetének feldolgozásán túl, 2011-ben elkészült a „*Dokumentumok Jász-Nagykun-Szolnok megye székházának és a megye közigazgatásának történetéből (1876 – 1990)*” című forráskiadvány jelenleg megjelentetésre váró kézírata, amely jó alapot nyújtott ahhoz, hogy még ugyanebben az évben a Nemzeti Kulturális Alap támogatásának köszönhetően megkezdődhessenek a Jász-Nagykun-Szolnok megye történelmi archontológiájának összeállításával kapcsolatos alapkutatások.

A feladat hordereje, az abban rejlő szakmai és tudományos kihívás – és a levéltár alapfeladatainak maradéktalan ellátása – azt igényelte, hogy a megyei közigazgatás-történet feldolgozását és a tisztviselői adatbázis megépítését jól előkészített és koordinált team-munkában valósítsuk meg. Hiszen egy ilyen többhónapos, akár többéves időtartamú, átfogó kutatói és publikációs munka – az iratok feltárása, előkészítése, restaurálása, digitalizálása, azok értelmezése, kronológiai és tematikus rendszerbe illesztése, szerkesztése, korrektúrája, számítógépes adatbázisba rendezése, majd az online elérhetőséghez szükséges előkészületek megtétele révén – a levéltári szakmai-tudományos feladatok teljes vertikumát érintette. Úgy vélem, megtiszteltetés volt ennek a kutatási programnak a részesévé válni, és egy ilyen, kizárólag a megyei levéltár munkatársaiból álló kutatócsoportnak a munkájában szerepet vállalni.

Közigazgatás-történelmi feldolgozásunk és tisztviselői adattárunk kronológiai értelemben Jász-Nagykun-Szolnok megye 1876 és 1989 közötti történetét foglalja magába. Az így megszólított százhusz év a vármegye megalakulásától a rendszerváltozásig fogja át e közigazgatási egység történetét. A kiindulási időpont a modern magyar közigazgatás történetének is mérföldköve, az a pillanat, amikor a dualizmus kori közigazgatási reform és állami centralizáció jegyében végrehajtották a vármegyék területi rendezését, s a korábban szétagolt egységekből álló, eltérő privilégiumokkal és sokféle autonómiával rendelkező részekből létrehozták – a kisebb-nagyobb változásokkal ugyan, de területét tekintve

mégiscsak a mai megyeterülettel leginkább azonosítható – Jász-Nagykun-Szolnok vármegyét. A dualizmuson, világháborúkon, Horthy-korszakon át az adatbázis építésének záró fejezetének a tanácsi rendszer végét, a Kádár-rendszer bukását határoztuk meg. A korszakhatárok kijelölésénél döntően a magyar történelem és közigazgatás-történet jelentős, de nem minden esetben egybeeső korszakhatárait, illetve a levéltár forrásadottságait vettük figyelembe, hiszen e közel 120 év is – a magyar történelem sorsfordulóit követve – számos gyökeres változást eredményezett a megyei közigazgatás és hivatalszervezet tekintetében. Munkánkat jelentős mértékben megkönnyítette, hogy a kutatások záró korszakhatáráig, vagyis 1989-ig – intézményünk raktárkapacitásainak köszönhetően – az illetékességi terület adatbázis-építés szempontjából fontos iratképzőitől döntő részben megtörtént a történelmi értékű iratok levéltári átvétele.

Logikusnak tűnt, hogy az egyes közigazgatási korszakokat és az adatbázis fejezeteit a levéltáros kollégák között kronológiai rend alapján osszuk fel. Így a bevezető tanulmányban Heves- és Külső-Szolnok vármegye, illetve a Jászkun Kerület igazgatásának bemutatásán át jutottunk el az új vármegye megalakításán keresztül az első világháborúig, majd a Horthy-korszakon át végül a tanácsrendszerig és annak felszámolásáig. A bevezető tanulmányokban – az adott időszakot feltáró levéltáros kolléga gondozásában – megkíséreltük röviden, közérthető formában, de a tudományos közlés szabályai szerint összefoglalni az egyes közigazgatási korszakok legfontosabb jellegzetességeit, bemutatni az államigazgatás legjelentősebb törvényi szabályozóit, a megyére jellemző igazgatási viszonyokat. Megkíséreltük kiemelni az egyes korszakokon belül is a területi változásokat, a hivatali szervezet esetleges változásait, a közigazgatás történet szempontjából kiemelkedő tisztviselőket, utalva a korszak megyetörténeti vonatkozásaira is.

A tisztviselői adattárban Jász-Nagykun-Szolnok vármegye tisztikarát 1876-1918, majd 1919-1944, valamint 1945-49, a tanácsi rendszer bevezetése után pedig 1950-1956, illetve 1957 és 1989 közötti időszakokra tagoltuk, és ennek megfelelően kiemeltük a két legkritikusabb korszakot, az 1919-es proletárdiktatúrát és az 1956-os forradalom évét. Az egyes korszakok tiszti címeit lehetőség szerint az aktuális hierarchikus rend alapján rangsoroltuk, de a kültisztviselők esetében a területi tagolódást is figyelembe vettük. Az adatbázisban az adott korszakra jellemző törvényhatósági, megyei közigazgatási hivatali szervezetet vettük kiindulópontnak, így az 1949-ig terjedő időszakban a központi tisztviselők közül a főispánokat, alispánokat, a főjegyzőket, aljegyzőket, a tiszti főügyészeket, tiszti alügyészeket, árvaszéki elnököket, tiszti főorvosokat, főállatorvosokat, a levéltárnokokat, a külső tisztviselői kar tagjai közül a főszolgabírókat, szolgabírókat és a városok polgármestereit vettük fel adatbázisunkba. Az 1950 utáni tanácsrendszer tisztviselői karából adatbázisba rendeztük a megyei tanács elnökeit, elnökhelyetteseit, a VB titkárokat, a titkárság osztályvezetőit, a pénzügyi, a terv, az igazgatási, az ipari, a kereskedelmi, az építési, közlekedési és vízügy, továbbá a mezőgazdasági, az egészségügyi, a művelődésügyi, népművelési osztályok vezetőit, valamint a testnevelési és sporthivatal vezetőit és az egyházügyi titkárokat. A korszak külső tisztviselői közül pedig a járási, városi és községi tanácsok elnökeit, VB titkárait gyűjtöttük egybe. Míg – az esetleges átfedéseket jelezve – külön adatbázisban szerepeltetjük az egyes korszakok országgyűlési, törvényhozási képviselőit. A hierarchikus tagolásnál arra is ügyeltünk, hogy az egyes korszakok és tisztviselők esetében a hivatali mobilitás, az igazgatási előmenetel is visszakereshető legyen.

Az adatbázis építésénél a tisztviselők szolgálati idejénél a hivatalba lépés esetén – amennyiben ismert a pontos adat – a megválasztás, a kinevezés dátumát vettük kiindulási alapnak, míg a hivatali idő végénél a halálozás, a más tisztségre megválasztás, a felmentés, vagy felfüggesztés, esetleg a lemondás dátumát vettük figyelembe, vagy amennyiben ezek az adatok nem álltak rendelkezésre, a tisztújító közgyűlések dátumát adtuk meg. Amennyiben a személyi változások a tisztújítások, választások közötti időkre estek, és az üresedés okai

ismeretlenek voltak, megjegyzésben jelöltük az információk hiányát, az új tisztviselő hivatalba lépésének dátumául pedig a jelenlegi kutatások alapján feltételezhető dátumot adtuk meg, megjegyzésben jelezve az adat bizonytalanságát. Mindenekelőtt az egységes szempontok érvényesítése érdekében tettük ez, tudva azt, hogy a megválasztás, kinevezés dátuma nem feltétlenül esik egybe a beiktatás, vagy a tényleges munkavégzés megkezdésének időpontjával. Az évszámok formátumánál – kivétel ez alól az 1919-es és az 1956-os év, ahol a hónapnak és napnak is jelentősége van – az egységes adatkezelés és az információszegény, vagy forráshiányos időszakokra tekintettel kizárólag az évet szerepeltettük.

A tisztviselők neveit a legpontosabb ismert formában, névváltozás esetén a hivatalviselés idején használt névformátumban közöltük. A tisztviselők neve mellett külön rovatban megjelöltük a nemesi előnevet, az arisztokrata származás attribútumait, a doktori címet, a korszakra jellemző rangot, kitüntetést, rendjelet (pl. vitézi cím, királyi kamarás, vaskorona rend). Az adatbázisban szereplő minden egyes személy esetében – egységes rendezőelvet adva az adatbázis építéséhez – az alábbi adatokat gyűjtötték ki, kutatták fel a kollégák: név, titulus, címek (rangok, kitüntetések), a hivatali idő kezdete és vége, állomáshely, hivatali beosztása, országgyűlési képviselő volt-e az illető, továbbá milyen pártban milyen funkciót látott el. Lehetőséget biztosítottunk az épülő adatbázisban arra is, hogy a levéltáros kollégák a kutatások során felmerülő egyéb adatokat, megjegyzéseket is hozzá tudják fűzni az egyes adatsorokhoz. Ezekben a rovatokban szerepeltettük azokat a speciális információkat, amelyek a hivatali mobilitásra, előzményekre, egyéb társadalmi tisztségekre, vagy éppen az adatok bizonytalanságára, hiányosságára utalhatnak.

Az adatbázis földrajzi kereteinek meghatározásakor levéltárunk területi illetékessége alapján a jelenlegi közigazgatási határokat vettük kiindulópontnak, a megyén belüli területi beosztás esetében mind az elnevezéseket, mind a határokat illetően a korszakban hatályos állapotot vettük alapnak. A megyehatár és a megyén belüli közigazgatási beosztás (városok, járások) módosulásairól a közigazgatás-történeti bevezetőben adtunk számot.

Nehezítette munkánkat, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megye esetében előzetes archontológiai kutatási eredményekre nem támaszkodhattunk, nem maradt fenn, és tudomásunk szerint nem is készült korábban olyan hivatalos lajstrom, vagy jegyzék, amely a korszak tisztviselőinek adatait tartalmazta volna, így a források felkutatásán túl minden közigazgatási korszak esetében alapkutatásokat kellett végeznünk. A megyei közigazgatás-történeti tanulmány és archontológiai adatbázis változatos forrásai közül ki kell emelnünk a megyei törvényhatósági bizottság közgyűlési jegyzőkönyveit, a vármegye hivatalos közlönyét, a kinevezéseket és lemondásokat csak késéssel közvetítő, de mindenképp alapforrásnak számító tiszti cím- és névtárakat, almanachokat, a megyei, városi, községi tanácsok tanácsulési és végrehajtó bizottsági jegyzőkönyveit, a tanácsi közlönyöket, illetve a megyei tanács személyzeti osztályának anyagait. De a központi tisztviselők esetében fontos kiegészítő adatok forrását jelentette egy-egy hivatali telefonkönyv, irodabeosztásról készített feljegyzés, visszaemlékezés is, vagy a helyi sajtó által közölt életrajz, megemlékezés, esetleg egy-egy nekrológ, gyászjelentés.

Az előreláthatóan nagy mennyiségű és speciálisan strukturálódó adatelemet tartalmazó archontológiai adatbázis összeállítása során, az első lépésektől kezdve jelentős levéltár-informatikai támogatást kellett a kutatásokhoz rendelni. Az egységes és később sajátos igények szerint rendezhető, szerkeszthető, egymásba fűzhető adathalmaz, illetve az összetett kutatói igényeknek megfelelő, könnyen áttekinthető és kezelhető, Interneten is hozzáférhető adatbázis alapadatainak beviteléhez külön kezelőfelületet alakítottunk ki, amelybe az egyes korszakokat kutató levéltáros kollégák a feltárt adatokat fel tudták tölteni. Ezen adatok egységesítését, pontosítását követően történhetett meg az adatbázisrészek egyesítése, amelynek eredményeképp összeállt az a közel 2.600 tételből álló, korszakok, tisztviselői

nevek, hivatali beosztások és települések szerint strukturálható jegyzék, amely nem más, mint Jász-Nagykun-Szolnok megye 1876 és 1989 közötti tisztviselőinek adatbázisa.

Összefoglalva, e kutatómunka eredményeként Jász-Nagykun-Szolnok megye 1876 és 1989 közötti időszakára vonatkozóan ezen adatbázisnak köszönhetően pontosan meg tudjuk mondani – az alispántól a járási szolgabíróig, illetve a megyei tanács elnökétől a községi vb titkárig –, a megye valamennyi településére vonatkozóan, hogy ki, mikor, milyen tisztséget töltött be. Azt gondolom, felbecsülhetetlen értékű adatbázis épült meg az elmúlt hónapok megfeszített munkájának köszönhetően, melynek valódi jelentőségét az adja, hogy online módon, kereshető formában is meg fog jelenni ez az adatbázis. Vagyis Jászárokszállástól Kunszentmártonig, Újszásztól Karcagig valamennyi megyei település egykori tisztviselőinek neve és hivatalviselési ideje áttekinthető módon, kutatható formában megtalálható, minden érdeklődő számára elérhető módon. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy kutatásaink lényegesen több információhoz juttattak bennünket, mint amit most – az évszámokat, a hivatalt és annak viselőjét – közre tudunk adni. A személyes adatok szenzitivitását is figyelembe véve, azonban az adatbázis továbbfejlesztését tervezzük, hogy a megyénkben közfeladatot ellátó közigazgatási hivatalnokok életéről, pályájáról még átfogóbb, és még pontosabb képet tudjunk adni.

Az Interneten keresztül elérhető adatbázis felépítésénél a könnyű felhasználhatóság, a gyors kereshetőség, az egyszerű eligazodás szempontjait próbáltuk szem előtt tartani. Ezért az egyes adathalmazok kialakítása során a személynevek, a beosztások, a helységek és a közigazgatás különböző korszakai szerinti kronológiai tagolás elvét egyszerre, párhuzamosan kíséreltük meg érvényre juttatni.

És hogy e kutatómunka eredményei a poros iratokra, sárgult papírokra, vaskos jegyzőkönyvekre alapozódó levéltári kutatásokon milyen mértékben mutatnak túl? Igazolja ezt jó néhány, már az adatbázis építése során felmerült konkrét ügy, amely gyakorlatba fordítja az elméletet, és tettekké változtatja az eredményeket, így biztosítva a kapcsolatot a jelenkorral. A tisztviselői adatbázis összeállítása során olyan közös tudásra tettünk szert, amely a helyi múlt emlékeinek ápolását, a hagyományok komplex őrzését is segíti, sőt, egyenesen erre szólít fel bennünket. Megyénk egykor köztisztviselőiben álló, emberségből, tisztességből, hivatástudatból példát mutató, de mára már elfeledett alispánjainak, szolgabíróinak, polgármestereinek, vagy épp tanácselnökeinek emléke olyan közös kincsünk, amelyről egy-egy megemlékezés, évfordulós tiszteletadás, vagy síremlékek megmentése, felújítása során a jelen és a jövő generációknak kell gondoskodniuk. Bízunk abban, hogy a *Jász-Nagykun-Szolnok megye történeti archontológiája* című adatbázisban szereplő információk egyaránt segítik majd a professzionális kutatók, a helytörténészek, a családkutatók, a hagyományörzők munkáját, és a nevek, a települések, a tisztségek hosszú listái valamennyi érdeklődő számára tartalmaznak majd értékes adatelemeket.